NOGMAALS HET WAPEN VAN SURINAME

DOOR

FRED. OUDSCHANZ DENTZ

Over het wapen van Suriname bestaat geen bijster groote litteratuur, althans niet over zijn ontstaan, onrechtmatig gebruik en verdwijning.

Ik schreef in 1910 ¹⁾ een artikel daarover in „*De West*” waarbij werd aangetoond, dat het toenmaals in Suriname gebruikt wordende z.g. „tabakswapen” onwettig werd gebruikt. Daarop volgde een gedachtenwisseling met den hypotheekbewaarder, den heer C. C. M. Lichtenberg in dezelfde krant ²⁾. In 1917 verscheen er een artikel over het onderwerp in de Encyclopaedie van Ned. West-Indië van Mr. G. J. Fabius ³⁾. De heer Jhr. L. C. van Panhuys publiceerde in de *W. I. Gids* ⁴⁾ een artikel geheeten: „Een afzonderlijk wapen voor Suriname en Curaçao”. Daarna volgde een artikel van mij, eveneens in de *W. I. Gids* ⁵⁾: „Wapens en Motto's”. Vervolgens kwamen er in Neerlandia eenige korte mededeelingen voor van de heeren A. H. G. Rustwyk ⁶⁾, P. J. de Jager ⁷⁾ en ⁸⁾ W. H. D. baron van Asbeck ⁸⁾.

Uit het bovenstaande en de mij verder bekende bijzonderheden volgt hieronder een korte samenvatting over dit onderwerp, waartoe de afbeeldingen iets kunnen bijdragen.

¹⁾ *De West*, 15 November 1910, no. 118.

²⁾ *Alsvoren* 22 November no. 120, 25 November no. 121, 29 November no. 122.

³⁾ *Blz.* 731/4.

⁴⁾ December 1919, *blz.* 174/77.

⁵⁾ December 1923, *blz.* 421/3.

⁶⁾ April 1923, *blz.* 52.

⁷⁾ December 1922, *blz.* 162.

⁸⁾ Juni 1923 *blz.* 87.

1. Ofschoon algemeen wordt gesproken van het wapen van Suriname, heeft die kolonie nimmer een wapen bezeten. Als eigendom van den Souverein of diens plaatsvervanger kon de kolonie nooit een ander wapen hebben dan dat van den eigenaar.

2. Men kan dus feitelijk alleen spreken van een koloniaal zinnebeeld. Het Surinaamsche blazoen of „tabakswapen” is zoowel door de regeering als door het Bestuur bij verschillende gelegenheden bestreden.

3. De behoefte aan een zinnebeeld werd in 1679 gevoeld. Gouverneur Heinsius (1678—1680) drong op 24 Maart 1679 aan bij de Staten van Zeeland — toen eigenaars der kolonie — op de vaststelling van een koloniaal wapen, bij de invoering van een zegelbelasting. Bij de invoering van een suikerpenning koos Heinsius als zinnebeeld een papegaai. De eerste koperen munten in Suriname, bij placaat van 8 Mei 1769 in gebruik gesteld, werden met een papegaai gestempeld (papegaaipenningen), welk geld de Staten-Generaal evenwel verboden. (Hartsinck II. 60) Deze bevinden zich in het Kon. Kabinet van Munten, Penningen en Gesneden Steenen te 's-Gravenhage.

4. Op 6 Juni 1682 droegen de Staten van Zeeland de kolonie aan de West-Indische Compagnie over voor f 260.000 bij overeenkomst, welke werd geteekend op 6 Januari 1683, terwijl op 23 September 1682 de Staten-Generaal aan de W. I. Comp. octrooi verleenden. Deze nam de kolonie over 21 Mei 1683. Na eenige maanden deed zij evenwel de kolonie weer over aan 3 nieuwe eigenaren, nl. de stad Amsterdam voor $\frac{1}{3}$ en $\frac{1}{3}$ aan het huis van Aerssen van Sommelsdijck. De nieuwe eigenaars noemden zich *de geotroyeerde societeit van Suriname*.

Onder deze gebruikte men, overeenkomstig het eigendomsbeginsel, het gecombineerde zegel van dat lichaam, bestaande uit de 3 aandeelhouders: 1ste dat van Amsterdam, het bekende wapen, rood met drie zwarte kruisen, gedekt door den keizerskroon en gedragen door 2 leeuwen als schildhouders, bovenop; 2de dat van de W. I. Comp., een zeilende driemaster met de generaliteitsvlag links in

Het wapen van Suriname vóór de herstelling

Het wapen van Suriname na de herstelling

Het schip uit het wapen van Suriname

een ovaal en 3de dat van het geslacht Van Aerssen, rechts. Tusschen de 2 schilden een monogram van 2 maal de letter S. Schildhouders waren: *Links* een Indiaan met een gele lendedoek en zwart lang haar met veer op het hoofd, een papegaai in de linkerhand en een boog in de andere. *Rechts*: een Neger ¹⁾ met rooden lendedoek, een roode boog in de linkerhand en een rooden band voor een pijlkoker om den linkerschouder. De leuze luidde: *Justitia Pietas Fides* (gerechtigheid, liefde, geloof) en omsloot een voorstelling van een boogschietende Indiaan op een heuvelachtigen grond, waarachter het bosch zichtbaar is. De achtergrond van het geheel was een afbeelding van de stad Paramaribo. In de Surinamerivier ziet men 2 zwemmende negers, een tentboot met een vlag en 3 roeiers, alsmede een tweemaster, Voorts het fort Zeelandia en het gouvernementshuis. Aan de linkerkant (naast den Indiaan) ontwaart men bladen (van tabak), aan de rechterkant (naast den Neger) oranjeappels. Krabben liggen aan de voeten der 2 schildhouders. (Zie afbeelding I).

5. In de Surinaamsche almanak van 1897 ²⁾ wordt onder den datum van 3 Augustus een niet geheel juiste beschrijving van het Surinaamsche wapen gegeven. Men spreekt daar van 2 schildhouders, beide Indianen. De herkomst van dat bericht is niet zeker.

6. In 1770 deed het huis Sommelsdijck zijn aandeel in de Societeit over aan de stad Amsterdam. Dus verdween ook zijn wapen uit het *Societeitszegel*. Zulks geschiedde bij resolutie van de Directeuren van de Sur. Societeit van 5 December 1770, luidende: . . . „dat het wapen van 't huis van Sommelsdyck, vermits de verkoop en overgifte van hunne portie aan de stad van Amsterdam in het societeitswapen geen plaats meer kon hebben” en „werd aan een van de Directeuren opgedragen, een tekening te besorgen op welke wijze de wapenen van de jegenswoordige Socii zouden kunnen worden gegraveert en geemployeert”.

7. Een nieuw zegel werd vastgesteld in de vergadering

¹⁾ Dus niet 2 Indianen, zooals veelal beweerd.

²⁾ Blz. 65.

van 19 Juni 1771, waarin „werd overgegeven een teekening op welke wijze de wapenen van de jegenswoordige Socii zouden kunnen worden gegraveert en geemployeert” bestaande uit het wapen van Amsterdam en dat van W. I. Comp. recht daaronder. De schildhouders van het wapen van Amsterdam stonden op een lint, dat tusschen de beide wapens was geslingerd en waarop het devies was aangebracht. Ter weerszijden van het onderste wapen stond de letter S. Als schildhouders van het geheel komen 2 Indianen voor ¹⁾).

8. Bij resolutie van de Staten-Generaal van 27 Mei 1791 wordt de W. I. Comp. opgeheven met ingang van 31 December van dat jaar. Bijgevolg behoorde haar wapen niet meer in het zegel van de Societeit thuis. Toch is men het nog enkele jaren blijven gebruiken.

9. Met ingang van 1792 neemt de „Raad over de Colonien in America en over de bezittingen in Africa” het beheer van de Compagnie over.

10. De Societeit van Suriname wordt opgeheven bij resolutie van de Staten-Generaal van 5 October 1795, welke Admiraal Braak in Mei 1796 naar Suriname overbrengt. De Bataafsche Republiek bestond van 1795—1805. Voor den Raad, als voor de Directie van Suriname en Berbice treedt in 1795 op het „Comite tot de zaken van de Colonie en bezittingen op de kust van Guinea en America.

11. Blijkens zijn notulen van 2 November 1795 wordt een commissie benoemd om nieuwe zegels te doen vervaardigen. In de vergadering van 24 Juni 1796 wordt een klein zegel voorgebracht. Het departement van Justitie en Politie wordt verzocht zorg te dragen voor de noodige stempels en cachetten, hetgeen geschiedt vóór 7 October, toen de kosten van vervaardiging, zijnde f 70.—, worden verevend. Twee oorspronkelijke acten van 15 Juli en 24 Augustus 1796, opgemaakt ter Gouvernements Secretarie van Suriname, zich bevindende op het Rijksarchief

¹⁾ In den gevel van het Gouvernementshuis te Paramaribo prijkt het wapen van Amsterdam en de W. I. Comp. vervaardigd door zekeren Ypenburg onder Gouverneur S. F. de Friderici (1790—1802).

in het kohier der overgekomen missives en bijlagen van Suriname van 1796 La B. vertoonen het z.g. droog stempel van het nieuwe zegel en geven het volgende te zien:

Een ovaal schild, waarop een driemaster met een drie-kleurige vlag op den achtersteven, waarop de letters R. v. S. (Raad van Suriname) te lezen staan; langs den bovenrand van het schild aan de binnenzijde: Justitia, Pietas, Fides, schildhouders 2 Indianen, beiden een boog en een hunner een pijl vasthoudende, daaronder het jaartal 1796.

Geheel hetzelfde wapen is gedrukt boven een Notificatie van den Gouverneur-Generaal van Suriname van 20 April 1798, zich bevindende in het kohier alsvoren, vervolg van La D op het Rijksarchief. Vier stempels van hetzelfde wapen bevinden zich in het Koninklijk muntarchief waaronder 2 met het jaartal 1798.

De letters R. v. S. op de vlag bewijzen, dat er tijdens het Comite, evenmin als vroeger, sprake was van een wapen van Suriname, maar dat de voorstelling op het zegel betrekking had op het lichaam, dat van uit het moederland de kolonie bestuurde.

12. Bij Besluit van 15 April 1802 van het Wetgevend lichaam der Bataafsche Republiek wordt het bestaande wapen vernietigd en een nieuw vastgesteld. Mede geldt dit voor de bezittingen en koloniën. Bij publicatie van 19 Februari 1803 kondigt het provisioneel Gouvernement in Suriname af, dat het nieuwe wapen van 1 Maart 1813 af voor Suriname zal gelden, nl. van rood, waarop van goud een klimmende of staande leeuw, gekroond van goud, houdende in den rechterklauw een opgeheven zwaard van zilver en in den linkerklauw een bundel zilveren pijlen van onbepaald getal. Het omschrift luidt: Bataafsche Republiek en het onderschrift: Suriname.

13. Een paar jaar later gaat Suriname in Engelsche handen over op 7 Mei 1804. Het zegel der Bataafsche Republiek wordt sedert niet meer gebruikt. Waarschijnlijk hebben de Engelschen het door het kaartengeld zoo bekende oude zegel in eere hersteld en hebben zij het scheepje als wapen der kolonie beschouwd, evenals zij

dit in Demerara (tegenwoordig Britsch Guyana) hebben laten voortbestaan.

14. In 1815 wordt Nederland een Koninkrijk en Suriname keert in 1816 weer onder het Nederlandsch gezag terug. Het in 1815 vastgestelde Rijkswapen bij K. B. van 24 Augustus No. 719 (Stbl. no. 46) vervangen door K. B. van 10 Juli 1907 (Stbl. no. 181, G. B. 1908 no. 76) gewijzigd bij K. B. van 13 Juli 1909 (Stbl. no. 271, G. B. no. 59) geldt dus ook voor de kolonie Suriname.

15. De gewoonte, om het oude scheepjeswapen te gebruiken, bleef lang in zwang en moeilijk uit te roeien. Teneinde zekerheid te hebben, heeft het Departement van Koloniën in 1849 een vrij uitgebreid onderzoek doen instellen naar de wapens van onze koloniën, ter gelegenheid van de inhuldiging van Koning Willem II te Amsterdam ¹⁾. De Hoge Raad van Adel, tot wien men zich wendde, deelde mede, dat uit niets bleek, dat op eenige wijze het bedoelde wapen aan Suriname was toegekend. Eveneens stelde de Agent van het Departement van Koloniën te Amsterdam een onderzoek in. Deze zond op 11 Mei 1849 aan het Departement van Koloniën bij brief no. 128 een stuk op van een gekleurde oude kaart van 1737, dat op een tochtscherf geplakt was geweest en waarop het wapen in kleuren voorkomt. Terzelfder tijd zond hij op het wapen van Amsterdam en de Compagnie tezamen, alsmede het z.g. „tabakswapen en het wapen van Makassar”. Aan de achterzijde staat 1727 sculp. J. G. de la Croix ²⁾. Zie de beschrijving bij (4). Het stuk behang was een deel van de generale kaart van Suriname ³⁾, welke Alexander de Lavaux, een geboren Duitscher, Vaandrig in dienst van de Societeit en gezworen landmeter, in 1737 had klaar gekregen en waaraan hij in 1732 was begonnen.

¹⁾ Zie „De Gids” 1849, dl. I, blz. 724, De inhuldiging en een wapenschild door H. C. Millies.

²⁾ Exhibitum 18 Mei 1849 no. 3.

³⁾ Volgens het Niederl. Kunstler Lexikon, 1ster Band: J. G. de la Croix, Stecher in der Art J. Houbrakens um 1737 in Holland tätig (Nach Kramms Vermutung ein Schüler Houbrakens in Wurzbach)

⁴⁾ Alexander de Lavaux en zijn generale kaart van Suriname 1737, door Mr. R. Bijlsma, W. I. Gids, 1920, blz. 397.

De kaart was op koper gegraveerd. Als belooning ontving hij f 1000.—. Zij bevatte de namen der eigenaren en de grootte der landen. De kaart was omsloten door een breede randversiering, bestaande uit de wapens van de Staten-Generaal, van de Societeit van Suriname en met vruchten en voortbrengselen der kolonie. Ofschoon er 50 stuks naar Suriname werden gezonden ten geschenke aan Raden en andere gequalificeerde en gedistingeerde personen is er geen exemplaar ooit in de kolonie teruggevonden. De tand des tijds en de zorgeloosheid waarmede dergelijke zaken behandeld werden, zullen daaraan wel schuld zijn. In de verzameling van Jhr. J. W. Six van Vromade was een op witte zijde gedrukt exemplaar.

16. In 1869 behelsde het Reglement op het Notarisambt de bepaling, dat de notarissen verplicht waren met het Rijkswapen te zegelen en schreef Gouverneur van Idsenga bij Besluit van 23 Maart, aan alle openbare ambtenaren, alsmede aan de departementen, het gebruik van het Rijkswapen voor (G. B. 1869 no. 13) met ingang van 1 Jan. 1870.

17. Ter gelegenheid van de koloniale tentoonstelling te Amsterdam in 1883 is nogmaals en tevergeefs een onderzoek ingesteld, evenals in 1897 met het oog op het naderend kroningsfeest van H. M. Koningin Wilhelmina.

18. De vraag, of Suriname een eigen wapen had en of het door de meeste autoriteiten aldaar gebruikt wordende wapen wettig was goedgekeurd, behandelde ik in eenige artikelen in het in Suriname versijjnend nieuwsblad „De West”, (zie noten nos. 1 en 2 blz. 35) na te voren den Rijksarchivaris te hebben geraadpleegd. De Gouverneur van Suriname zond op 2 Maart 1911 een rondzendbrief no. 1 aan de departementschefs, luidende:

„Naar aanleiding van een gedachtenwisseling in verschillende nummers van het nieuwsblad „De West” van November 1910 gehouden, heb ik den Minister van Koloniën verzocht mij te willen mededeelen, welk Wapen zijns inziens als het Wapen der kolonie Suriname is te beschouwen. In aansluiting aan het nog altijd geldend besluit van den Gouverneur van 23 Maart 1869 (G. B. no. 13) deelde de Minister mij mede, dat als zoodanig is aan te merken het Wapen van het Koninkrijk der Nederlanden. Dit Wapen werd

laatstelijk vastgesteld bij K. B. van 10 Juli 1907 (Staatsblad no. 181. G. B. no. 76, gewijzigd bij dat van 13 Juli 1909 (Staatsblad no. 271, G. B. no. 59).

Ik verzoek U hiermede bij het doen drukken van bescheiden of bij het doen aanmaken van cachetten of stempels rekening te houden en te doen houden."

Op het Gouvernements Advertentieblad van 7 Maart 1911 no. 21 verschijnt voor het eerst weder het Nederlandsche het wapen ter vervanging van het Surinaamsche.

Na het schrijven van bovengenoemde artikelen vond de heer Van West in het oud-archief van het Departement van Financien 3 koperen zegelstempels, waarvan afdrukken werden gemaakt. Ofschoon zeer verweerd, gaven zij toch nog duidelijk aan de 3 tijdperken waarin het oude Surinaamsche wapen had verkeerd, nl. dat vóór 1771, daarna en dat van 1795 ¹⁾. Deze zegels zijn in 1912 opgezonden naar het Rijksmuseum te Amsterdam ²⁾.

Toen na de aanschrijving van den Gouverneur het ambtelijk gebruik van het Surinaamsche wapen ophield, werd er in de kolonie een hoofddoek te koop gesteld, waarop het oude bekende scheepsjeswapen was gedrukt ³⁾. Eenige thans zeer zeldzame exemplaren daarvan heb ik in mijn bezit.

Aan deze hoofddoek werd de volgende Negerengelsche naam gegeven: *Mi de da fosi wan toch, foeloe goedoe mi no habi, ma kouroe hatti en boen liebi. Daag!* hetwelk vertaald zou moeten luiden: Ik was er het eerst, ofschoon ik niet veel bezit (arm ben) een koud hart heb en goed leef."

19. Het stuk behangselpapier, dat jaren lang opgeborgen heeft gelegen (zie § 15) in een verbaal van het

¹⁾ Zie mijn mededeeling daarover in „De West” van 18 November 1910 no. 119.

²⁾ Zie „Lijst van voorwerpen die door het Gouvernement van Suriname in 1912 zijn opgezonden aan het Rijksmuseum te Amsterdam, afkomstig van het opgeheven Departement der onbeheerde boedels en weezen”, door Fred. Oudschans Dentz, De Navorscher 1919, no. 8, blz. 16.

³⁾ Het is gebruikelijk in Suriname, dat de hoofddoeken der vrouwen aan verschillende gebeurtenissen een naam ontleenen. Ook worden zij genoemd naar bekende en beroemde personen en naar odo's (Negerengelsche spreekwoorden) Zie „De kleeding der Surinaamsche bevolkingsgroepen in verband met aard en gewoonten” door Th. van Lelyveld, W. I. Gids deel I (1919) blz. 259, vlg.

Departement van Kolonien ¹⁾, is in 1926 hersteld door den heer C. B. van Bohemen te 's-Gravenhage en hangt thans op de kamer van het hoofd van de West-Indische afdeeling, keurig omlijst. Het is 1 Meter lang, ongeveer 35 c.M. breed en vertoont nog zuiver de oude oorspronkelijke kleuren.

20. Nog steeds bezit Suriname (noch Curaçao) een afzonderlijk wapen en is er het Nederlandsche wapen in gebruik, evenals het wapen van Groot-Brittannië in Britsch Guyana geldt ²⁾, ofschoon men daarnevens een afzonderlijk blazoën met devies bezigt, zelfs op de postzegels.

Er is hoop om te verwachten, dat eerlang ook nevens het Rijkswapen, voor Suriname een afzonderlijk blazoën met het bekende devies wordt vastgesteld. Ambtelijke bezwaren zullen daarvoor niet behoeven te gelden, wanneer de Hooge Raad van Adel zich er mede kan vereenigen. Dan zal de voorspelling van A. W. Marcus ³⁾ in vervulling gaan; luidende:

Gerechtigheid en Godsvrucht, eeuwge Trouw,
Was Surinaam, 't devies van uw blazoën,
Dat schooner dan het duurst diadeem het sierde,
De hechte grondzuil van uw staatsgebouw,
De trots der stormen, die omhenen woen,
Als vreemde heerschappij er zegevierde:
Justitia Pietas Fides boog terneer,
Doch rees er uit verdrukking statig weer.

¹⁾ Exhibituum 18 Mei 1849 no. 3.

²⁾ „Wapens en Motto's, door Fred. Oudschans Dentz, W. I. Gids, 1923 blz. 421.

³⁾ Maandboek Exelcior, „, 5de Jaargang, Anno 1911, no. 195, blz. 130.